

ухвалу про відкладення судового засідання чи оголошувати перерву. Так вбачається за необхідне удосконалення процедури використання та регламентації висновку експерта у цивільному судочинстві України шляхом закріплення обов'язковості усного вираження експертом власного висновку на рівні з обов'язковістю його письмової форми, а у зв'язку із цим і законодавчого визначення висновку експерта не лише письмовим але і усним доказом аналогічно.

#### **Список використаних джерел:**

1. Васильєва-Шаламова Ж. В. Судова експертиза в цивільному процесі. автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2009. 19 с.
2. Шепітько М. В. Засоби протидії наданню судовим експертом завідомо неправдивого висновку. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2015. Вип. 15. С. 180-188.

#### **Колечко Дмитро Миколайович**

аспірант кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

#### **Науковий керівник:**

Стоянова Тетяна Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

### **ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Умови воєнного стану, у яких вже десятий місяць живуть українці, значною мірою впливають на всі правовідносини та інституції в країні. 24 лютого 2022 року у зв'язку із вторгненням російських військ в Україну по всій території держави введено воєнний стан. Судова гілка влади як і інші правові інституції зазнала впливу війни, що, безумовно, внесло свої корективи в процес здійснення судочинства. Адже війна в країні не може не впливати на процес здійснення

правосуддя. Проте, навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмеженим.

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Але, разом з тим, судова гілка влади також зазнала впливу війни та її наслідків, що внесло свої корективи в процеси здійснення судочинства.

Частина судів України станом на сьогодні призупинили свою діяльність через активні бойові дії та тимчасову окупацію. У той же час суди на територіях, звільнених з-під окупації, починають відновлювати свою роботу.

02.03.2022 Рада суддів України (РСУ) публікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, з них такі основні:

а) відкладати розгляд справи (за винятком невідкладних судових розглядів) та знімати їх з розгляду, оскільки велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи чи не можуть прибути в суд у зв’язку з небезпекою для життя;

б) справи, які не є невідкладними, розглядати лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження;

в) роз’яснювати громадянам можливість відкладення розгляду справ у зв’язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції; для цього учасники справи мають заявити про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції.

У разі неможливості участі в судовому засіданні, рекомендується подавати до суду клопотання про:

- 1) відкладення розгляду справи та розгляд справи за участі представника;
- 2) участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Відповідні клопотання можливо буде направити до суду засобами поштового зв’язку або через систему Електронного суду.

Питання впровадження можливості дистанційного правосуддя було ще в лютому-березні 2020 року, коли весь світ був стурбований Covid-19 та викликами, які постали у зв'язку з його поширенням.

Навесні 2020 року Верховна Рада України прийняла закони, які надали можливість реалізувати право учасникам справи брати участь в судових засіданнях дистанційно, тим самим реалізуючи своє право на справедливий судовий розгляд.

Державна судова адміністрація України розробила порядок проведення відеоконференцзв'язку під час судового засідання за участі сторін поза межами приміщення суду. Таким чином, було передбачено використання системи EasyCon або інших доступних для суду та учасників судового процесу засобів, що забезпечують проведення судових засідань в режимі відеоконференцзв'язку.

Такий механізм проведення судових засідань в дистанційному форматі, без присутності учасника справи безпосередньо в залі судового засідання, допоміг значно нормалізувати здійснення правосуддя в умовах карантину. Проте практика доводить, що умови воєнного стану перешкоджають реалізувати права осіб на розгляд їх справи судом навіть у такий спосіб. На жаль, зараз в Україні відсутнє повністю безпечне місце і чи не щодня у кожній місцевості нашої держави лунають сирени, що, в свою чергу, передбачає необхідність особи (судді, учасників справи або працівників суду) переміститись в укриття.

Щодо процесуальних строків, то воєнний стан не впливає на їх перебіг, проте може бути поважною причиною для поновлення або продовження процесуального строку; процесуальний строк, встановлений судом, поновленню не підлягає, а може бути виключно продовжений за клопотанням сторони спору; на час дії воєнного стану продовжуються строк загальної та спеціальної позовної давності, передбачений нормами цивільного та господарського законодавства.

03.03.2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів”, яким передбачено, що у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами, робота суду може бути припинена з одночасним визначенням іншого суду, який буде здійснювати

правосуддя на території суду, що припинив діяльність та який найбільш територіально наближений до суду, роботу якого припинено.

З середини жовтня цього року через пошкодження агресором об'єктів енергетичної інфраструктури по всій Україні застосовується стабілізаційні вимкнення світла. За графіком чи поза, ним але відсутність електроенергії позначилась на всіх сферах життя українців. Брак вуличного освітлення, обмежена робота деякого транспорту, вимкнені ліфти. Від електропостачання також залежить функціонування обладнання всіх видів зв'язку та доступ до мережі Інтернет, яка є транспортом для багатьох сервісів.

В умовах загрози блекауту, під новим кутом можна поглянути на можливості електронних засобів зв'язку у судочинстві, які впроваджувались з метою спрощення доступу до правосуддя та здешевлення процесу судочинства. Досить хибним з самого початку було твердження про те, що, оскільки електронний документообіг не вимагає паперу, то значить, він безкоштовний. Варто розуміти, що обладнання, необхідне для функціонування систем електронного судочинства, коштує дорого.

Окрім значних коштів на впровадження, належне застосування інформаційно-комп'ютерних технологій в суді передбачає зміну організаційних засад роботи. Хоча цей процес повільний і не завжди помітний, але він необхідний. Вносяться зміни до законів та інструкцій, а працівники суду змушені шукати способи виконання своїх посадових обов'язків з урахуванням особливостей електронного судочинства. Однак на сьогодні в умовах нестабільного електропостачання дотриматись вимог процесуального законодавства вкрай складно. Це вимагає застосування то загальних, то альтернативних засобів поводження з документами.

Без електроенергії неможливо зареєструвати позов та інші матеріали, здійснювати авторозподіл справ, фіксацію судового засідання (фактично, його проведення) та вносити рішення до ЄДРСР. Варто наголосити, що всі ці аспекти залежать від технічної сторони процесу електронного судочинства, а не від швидкості роботи працівників канцелярії чи секретарів судових засідань, як це,

зазвичай, здається сторонам судових проваджень. Будь-які документи, відправлені до суду в паперовому чи електронному вигляді через особистий кабінет, спочатку мають бути фізично доставлені до суду за допомогою відповідного обладнання. При цьому документи не повинні втратити цілісність, не загубитись по дорозі та не залишитись на комп'ютерах сторонніх організацій. І лише після цього та за умови наявності електроенергії працівник суду може приступити до їх опрацювання. Зрозуміло, що судова система не готувалася до війни та пов'язаних з нею проблем. Безперебійне електроживлення довгий час було безумовною складовою сучасного життя. Жодна концепція електронного судочинства (а їх було немало) не передбачала умов, за яких система окремого суду буде працювати без електроенергії та зв'язку. Відповідно, організація резервного живлення (придбання генераторів тощо) ніколи не була в списку річних закупівель органів судової влади.

Робота з електронними документами потребує ідентифікації їх авторів за допомогою електронного цифрового підпису. Збереження сертифікатів, необхідних для перевірки такого підпису, також відбувається за принципом централізації на єдиному сервері. Це ускладнює перевірку ЕЦП та фактично не дає можливості ідентифікувати особу власника ЕЦП під час відключення від живлення та/або зв'язку. Вказане питання і до цього не було до кінця унормовано, а в умовах вразливості енергетичних та комунікаційних мереж набуло особливого значення. Ситуація, яка на сьогодні склалась в енергетичній сфері, потребує оперативних рішень та нових підходів, які б унеможливлювали зупинення здійснення правосуддя під час війни.

Організація належної роботи судів в період енергокризи – це, в першу чергу, забезпечення права громадян на звернення до суду.

### **Список використаних джерел:**

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. – Ст. 141. URL.: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перебігу процесуальних строків під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України/ Відомості Верховної Ради України.2020. № 46. – Ст.399. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України// Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 31, ст. 545 URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#Text>

**Кракан Руслан Олегович**  
аспірант кафедри цивільного процесу  
Національного університету «Одеська юридична академія»

**Науковий керівник:**  
Андронов Ігор Володимирович  
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного процесу  
Національного університету «Одеська юридична академія»

## **НОТАРІАЛЬНІ ДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

В Україні професія нотаріуса займає важливе місце серед усіх юридичних професій. Варто зазначити, що не тільки адвокати повинні дотримуватися адвокатської таємниці, для нотаріусів діє нотаріальна таємниця, яка в свою чергу являється гарантією здійснення нотаріусами вчинених нотаріальних дій [1].

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року в Україну та введення воєнного стану по всій території України внесло певні корективи у всі сфери нашого життя. Бойові дії точаться на деяких територіях нашої держави, проте, не дивлячись на зміни в чинному законодавстві, нотаріуси продовжують здійснювати свою діяльність та надавати нотаріальні послуги (засвідчення довіреності, засвідчення справжності підпису на документах, заповіти тощо), задля того, аби у повній мірі забезпечити потреби всіх громадян